

Polska w Unii Europejskiej - rola i znaczenie lewicy w procesie akcesyjnym

Obrady okrągłego stołu, które rozpoczęły się 6 lutego 1989r, stanowiły znaczący krok w transformacji ustrojowej Polski. W obliczu narastającego kryzysu gospodarczego oraz politycznego władze Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, zostały zmuszone do rozpoczęcia negocjacji z opozycją, reprezentowaną przez NSZZ “Solidarność”¹. W trakcie ich trwania obradowano w trzech zespołach: do spraw reform politycznych, gospodarki i polityki społecznej oraz pluralizmu związkowego. W ich pracach uczestniczyło łącznie kilkaset osób². Podczas ich trwania zapadło wiele ważnych ustaleń, zgodnie, z którymi zdecydowano się powołać dwuizbowy parlament, urząd prezydenta wybieranego właśnie przez ten parlament, oraz rozpisania pierwszych częściowo wolnych wyborów³ 4 czerwca 1989 r.

Czerwcowe wybory poprzedzone krótką kampanią wyborczą okazały się ogromnym sukcesem opozycji, która w czasie jej trwania prowadziła wiele, jak się później okazało skutecznych działań. Jednymi z bardziej udanych było pozowanie na plakatach z Lechem Wałęsą, co pozwalało na wzmocnienie wiarygodności reklamujących się w ten sposób kandydatów oraz odcięcie się od obozu władzy⁴. Komitet Obywatelski zdobył w nich wszystkie miejsca w Sejmie oraz 99 na 100 miejsc w Senacie. Wynik ten w praktyce przekreślił dominację PZPR oraz jej koalicjantów świadomych swojej klęski. Jak wspomina Aleksander Kwaśniewski w rozmowie z Aleksandrem Kaczorowskim.: *“Partia była w absolutnej rozsypce, zaczęły się wewnętrzne pretensje. Za głównego winowajcę uznano Zygmunta*

¹ R. Opulski, “Gracze, szulerzy i wiatr zmian. O negocjacjach przy «okrągłym stole»”, „Biuletyn IPN”, 2019, nr. 4(161), s. 44-45

² tamże, s. 46-47

³ Nie byli oni w pełni wolni, dlatego iż PZPR oraz ich sojusznicy zagwarantowali sobie 65% w sejmie, a pozostałe 35% były przedmiotem demokratycznej rywalizacji, natomiast wybory do senatu zostały całkowicie wolne.

⁴ A. Dudek, “Historia polityczna Polski 1989-2012”, Wydawnictwo Znak, Kraków 2013, s. 38-39

Czarzastego (niepowiązanego z Włodzimierzem Czarzastym), I sekretarza w Słupsku, a później sekretarza organizacyjnego KC PZPR, czyli takiego szefa sztabu ”⁵.

Niespodziewanie niskie poparcie w wyborach oraz chaos wewnątrzpartyjny w Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej był zwiastunem jej końca. Nim to jednak nastąpiło Zgromadzenie Narodowe wybrało prezydenta. Został nim Wojciech Jaruzelski. Wybór ten wiązał się z dużymi kontrowersjami, jednak utorował on drogę do wyboru Tadeusza Mazowieckiego na urząd prezesa Rady Ministrów.

Warto tutaj powiedzieć, iż jednym z haseł odzwierciedlających atmosferę tamtych dni był slogan *“Wasz prezydent, nasz premier”*. Wywodził się on od tytułu artykułu napisanego przez Adama Michnika, wydanego w *“Gazecie Wyborczej”*. Stan ten jednak nie trwał długo, bowiem już w styczniu 1990 r. a dokładniej między 27 a 29 odbył się XI zjazd PZPR, na którym zapadła decyzja o samorozwiązaniu partii. W tym czasie większość delegatów uczestnicząca w obradach zdecydowała o powołaniu Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej, na której lidera wyznaczono, zdecydowaną większością głosów młodego wówczas Aleksandra Kwaśniewskiego, co dzięki jego cechom, oraz umiejętnością okazało się dobrą decyzją⁶.

Kolejną zmianą w tym czasie była zmiana osoby sprawującej urząd prezydenta. Wojciech Jaruzelski sprawujący ten urząd, zgodził się ustąpić, zgodnie z wolą ówczesnej sceny politycznej. Dlatego też 27 września sejm przyjął nowelizację konstytucji oraz uchwalił ustawę o wyborze prezydenta. Natomiast 2 października marszałek Sejmu zarządził wybory prezydenckie na dzień 25 listopada⁷. Wybory te nie przyniosły rozstrzygnięcia w I turze. W drugiej, która odbyła się 9 grudnia 1990 r. wygrał Lech Wałęsa, z znaczną przewagą nad Stanisławem Tymińskim, wynoszącą ponad 48% głosów (74,25% do 25,75%).

Wydarzenia te, ale także wiele innych, zmieniły całkowicie scenę polityczną. Opisywanie ich nie jest jednak tematem tego tekstu skupionym na lewicy, wywodzącej się z rozwiązanego PZPR, z którego wywodzili się jej czołowi działacze, w tej powiem partii stawiali pierwsze kroki w polityce. I to z jej list kandydowali w 1989 r.

Jednak w 1991 r. stanowili już nowe ugrupowanie, wspomnianą już wcześniej SdRP, partię pod przewodnictwem Aleksandra Kwaśniewskiego, która 16 lipca 1991 r. wraz innymi

⁵ A. Kwaśniewski, *“Prezydent”*, w rozmowie z A. Kaczorowskim, Wydawnictwo Znak Literanova, Kraków 2023, s. 128

⁶ A. Dudek, op. cit., s. 92-93

⁷ tamże, s. 121

ugrupowaniami lewicowymi powołała Sojusz Lewicy Demokratycznej, czego celem był wspólny start w wyborach parlamentarnych 1991 r., co też się stało. Nowa formacja osiągnęła sukces bowiem zdobyła drugie najwyższe poparcie, wynoszące niemal 12%, co zapewniło 60 miejsc w sejmie. Układ ten, ze względu na dużą liczbę ugrupowań jakie uzyskały miejsca, a co za tym idzie rozbięcie nie przetrwał długo. Dlatego też zdecydowano o rozpisaniu nowych wyborów parlamentarnych 19 września 1993 r., w nowej ordynacji wyborczej (starą ze względu na brak progu wyborczego uznano za nieefektywną)⁸.

Ich wynik, czyli zwycięstwo SLD, z wynikiem 20,41% zapewnił im 171 miejsc⁹ oraz możliwość współtworzenia rządu. Był to więc pierwszy raz, gdy partia powiązana, wywodząca się częściowo z PZPR przejęła ster rządów. Koalicja jaka wtedy powstała początkowo pod przewodnictwem Waldemara Pawlaka w roli prezesa Rady Ministrów, a później Józefa Oleksego a następnie Włodzimierza Cimoszewicza musiała stanąć przed wieloma wyzwaniami, wynikającymi z trwającej transformacji ustrojowej i ekonomicznej, dlatego też w tym czasie podjęto wiele kluczowych decyzji. Jedną z nich było niewątpliwie potwierdzenie proeuropejskiego kursu Polski, jaki wynikał z ich postulatów oraz przekonań, czego najdobitniejszym dowodem jest złożenie 8 kwietnia 1994 r. w Atenach przez pełniącego wówczas funkcję szefa MSZ Andrzeja Olechowskiego formalnego wniosku o członkostwo w Unii Europejskiej¹⁰ potwierdzonego przez wszystkie kraje członkowskie podczas konferencji w Essen w dniach 9-10 grudnia 1994 r.¹¹

Nie była to jednak jedyna inicjatywa podjęte przez okres II kadencji sejmu, kiedy to SLD współtworzył rząd. W tym czasie podejmowano wiele inicjatyw mających na celu spełnienie wymogów członkowskich. W tym celu powołano też zgodnie z ustawą z 8 sierpnia 1996 r. Komitet Integracji Europejskiej, którego pierwszym przewodniczącym został Włodzimierz Cimoszewicz. Jego celem było koordynowanie oraz programowanie polityki związanej z integracją europejską¹². Innym podjętym krokiem było przyjęcie na początku 1997 r. Narodowej Strategii Integracyjnej, jakiej celem było osiągnięcie korzystnej integracji z Unią Europejską.

⁸ tamże, s. 278

⁹ tamże, s. 286

¹⁰ *Tak Polska wchodziła do Unii. Akcesję poprzedziło kilkanaście lat negocjacji*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Tak-Polska-wchodzila-do-Unii-Akcesje-poprzedzilo-kilkanascie-lat-negocjacji-8738161.html>, [dostęp: 04.11.2024]

¹¹ *19. rocznica wejścia Polski do Unii Europejskiej*, <https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art,15502,19-rocznica-wejscia-polski-do-unii-europejskiej.html>, [dostęp: 05.11.2024]

¹² Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 roku o Komitecie Integracji Europejskiej, (Dz.U.1996 poz. 494)

W tym czasie jednak doszło do zmian na krajowej scenie politycznej. Wybory prezydenckie z 1995r wygrał kandydat SLD Aleksander Kwaśniewski, pokonując w drugiej turze urzędującego wówczas Lecha Wałęsę. Wybór ten niewątpliwie ułatwił prowadzenie rządów, teraz bowiem zmniejszyło się ryzyko zawetowania przez prezydenta ustaw uchwalanych przez sejm. Stan ten nie trwał jednak długo. Wynikło to bowiem z tego, iż w wyniku wyborów z 1997 r. do władzy doszła Akcja Wyborcza Solidarność.

Następne lata przyniosły kolejne zwycięstwo wyborcze Aleksandrowi Kwaśniewskiemu. Wygrał on bowiem reelekcję w 2000 roku, kiedy to zwyciężył w pierwszej turze¹³. Na sukcesy liczyć mogło także jego ugrupowanie, które w koalicji z Unią Pracy wygrało wybory parlamentarne z 23 września 2001 r. zdobywając 41,04% głosów, co pozwoliło na wznowienie przez nich działań na rzecz akcesji do UE, czego chęć podkreślano już w trakcie trwania kampanii wyborczej, a dokładniej w programie wyborczym przyjętym w lipcu 2001 roku¹⁴. Według niego, przystąpienie do UE powinno pomóc w wielu aspektach, m.in w przyspieszeniu rozwoju gospodarczemu, czy unowocześnieniu rolnictwa¹⁵.

Nowy rząd pod przewodnictwem Leszka Millera zebrał się więc szybko do pracy, na której efekty nie trzeba było długo czekać. Bowiem już na szczycie Rady Europejskiej w Kopenhadze w dniach 12-13 grudnia zapadły ważne decyzje. To wtedy dzięki twardym negocjacjom prowadzonym przez polską delegację pod przywództwem Leszka Millera udało się uzyskać dodatkowy miliard euro a także wyższe dopłaty bezpośrednie dla rolników, które w 2004 r. miały wynieść 25%¹⁶. Następnie 16 kwietnia 2003 roku w imieniu Polski traktat akcesyjny w imieniu Polski podpisali Leszek Miller oraz Włodzimierz Cimoszewicz.

Podpisanie tego traktatu nie oznaczało jednak przystąpienia do struktur UE. Do tego potrzebne był korzystny wynik referendum wyznaczonym na 7-8 czerwca 2003 r., o jaki zadbano w kampanii przedreferendalnej¹⁷, do której zaangażowali się czołowi przedstawiciele życia politycznego. Duża część sceny politycznej w tym oczywiście przedstawiciele obozu rządzącego jak i PO oraz wielu innych ugrupowań poparli przystąpienie do wspólnoty europejskiej, lecz nie byli to wszyscy. Po stronie przeciwników znalazły się między innymi Liga Polskich Rodzin, jasno mówiąca otwarcie o tym by głosować na” nie” oraz Samoobrona,

¹³ Jest to jedyny taki przypadek w III RP, kiedy urzędujący prezydent wygrywa reelekcję w I turze

¹⁴ T. Marcinkowski, „*Polskie partie polityczne wobec procesu integracji europejskiej 1989-2005*”, Wydawnictwo Naukowe AJP, Gorzów Wielkopolski 2014, s. 195

¹⁵ tamże

¹⁶ A. Dudek, op. cit., s. 450

¹⁷ tamże, s. 252

która co prawda nie opowiedziała się wprost przeciwko, jednak ich stanowisko mówiące, iż popierają wejście, ale na korzystniejszych warunkach, de facto oznaczało sprzeciw¹⁸.

W tą kampanię zaangażowany był również cieszący się dużym poparciem prezydent Aleksander Kwaśniewski, który optował za opcją proeuropejską. Z tego też powodu, był w nią mocno zaangażowany. Zaangażowany był również papież Jan Paweł II, który w czasie mszy świętej na placu Świętego Piotra poprał akcesję, co wspomina wyżej wymieniony prezydent w sposób następujący: *“Było tam mnóstwo ludzi, głównie pielgrzymów z Polski, na pewno nie zwolenników lewicy. Thum był niełatwy, bo, jak mówię, nie byli to w większości ani moi wyborcy, ani zwolennicy Unii Europejskiej. Papież był już mocno schorowany, ale powiedział wtedy te dwie najważniejsze rzeczy, dwa hasła. Pierwsze: «Europa potrzebuje Polski, a Polska potrzebuje Europy». Drugie: «Od unii lubelskiej do Unii Europejskiej.»”*¹⁹

Kampania ta okazała się sukcesem. Osiągnięto frekwencję na poziomie blisko 60% oraz wynik niemal 77,5% za akcesją. Był to więc jednoznaczny sygnał, iż polskie społeczeństwo chce być częścią Europy. Dlatego też 1 maja 2004 roku, po wieloletnich staraniach wstąpiliśmy do UE.

Można by więc powiedzieć, iż rola Lewicy wywodzącej się, mającej korzenie w PZPR, jest niezwykle ciekawym przykładem przemian oraz adaptacji do dynamicznie zmieniających się warunków. SLD oraz jego liderzy zdołali bowiem przeprowadzić kraj przez jeden z najważniejszych procesów politycznych. Dzięki ich zaangażowaniu Polska stała się pełnoprawnym członkiem UE, a lewica zapisała się w historii, torując drogę do integracji z Europą.

¹⁸ tamże, s. 253

¹⁹ A. Kwaśniewski, op. cit., s. 282-283

Bibliografia

1. Dudek A., *"Historia polityczna Polski 1989-2012"*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2013
2. Kwaśniewski A., *"Prezydent"* w rozmowie z A. Kaczorowskim, Wydawnictwo Znak Literanova, Kraków 2023
3. Marcinkowski T., *"Polskie partie polityczne wobec procesu integracji europejskiej 1989-2005"*, Wydawnictwo Naukowe AJP, Gorzów Wielkopolski 2014
4. Opulski R., *"Gracze, szulerzy i wiatr zmian. O negocjacjach przy «okrągłym stole»"*, "Biuletyn IPN", 2019, nr. 4(161)
5. Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 roku o Komitecie Integracji Europejskiej, (Dz.U.1996 poz. 494)
6. <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Tak-Polska-wchodzila-do-Unii-Akcesje-poprzedzilo-kilkanascie-lat-negocjacji-8738161.html>, [dostęp: 04.11.2024]
7. <https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art,15502,19-rocznica-wejscia-polski-do-unii-europejskiej.html>, [dostęp: 05.11.2024]